

Библиотека „Календар”

книга 124

*Издавач се захваљује Граду Новом Саду
– Градској ујрави за културу на финансијској
подршци за објављивање ове књије.*

Copyright © 2023 Горан Лабудовић Шарло

Copyright © 2023 за Србију, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештамповати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

ГОРАН ЛАБУДОВИЋ ШАРЛО

РЕВЕРС
ЗА НЕБЕСКУ
ПРУГУ

роман

*Сћално зајичемо себе како мењамо ѿему,
да се не суочимо са истинном.*

Пјер Паоло Пазolini

*Видим и на зајаду недаровићи ѿраже више
слободе. Даровић човек увек је слободан.*

Миодраг Булатовић

*Знао је, ослушкујући ѿсак локомоћиве, да ли
време иде на кишу.*

Луј Гију

1.

– Амерички писац Марк Твен каже да ко прасе учи певању прави две грешке: губи време и нервира прасе – рекао је младић до прозора у купеу воза за Париз, и затворио новине. Остали путници су се насмејали.

Воз је наставио да клопара и понекад би локомотива својом сиреном разбијала једноличан звук. Путници до прозора гледали су напоље, путници на средњим седиштима гледали би лево и десно, путници до врата гледали су ко пролази ходником. Чинили би то у паузама читања новина или књига. Понеко би устао, стао у ходник, припалио цигарету и отворио прозор, али би га дим локомотиве натерао да га затвори и гледа непознати крајолик око Сарбрикена. Кондуктер се кретао вагонима и понављао једну исту реченицу: *Збој ратних ојерација до Париза се иде преко Сегана, а не преко Вергена јер је тамо љруја унишћена. Wegen der Kriegshandlungen fährt man über Sedan nach Paris, nicht über Verdun, weil dort die Eisenbahn zerstört wurde.* То је значило да се пут продужава, и около стиже преко Ремса и Тиернија до Париза. Путници су гунђали, иако су то све знали, проклињали рат, и чудили се како то једна Велика Француска није успела да се повеже, док је пруга од Беча била готово недирнута. Томе су се највише чудили немачки путници и у тим гласовима било је подсмеха. Милан је одлично говорио немачки, у рату је био артиљеријски официр Монархије, разумео је чак и језичке финесе, *массе и љсовачке*, које су Немци користили када би хтели да

их странац готово не разуме. Насмејао се и помислио да им је то после рата једино и остало. *Беч се ѝровукао, Пешта се ѝрави љува и слеја, али ће Немачка да ѝлаји цео райи и ѝреко райа и још два-ѝри райа*, мислио је. Париз га је чекао. *Црѝање ѝраница које су, заѝраво, месѝа ду-дућих райѝова, ѝодела два исѝа народа ѝлавим и црвеним црѝама на маѝама биће узрок новим ужасима.*

– Пушите? – тргао га је из размишљања сапутник из купеа.

– Не... Не прија ми – рекао је Милан кратко.

– Понекад... – нуткао га је.

– Па добро, дајте – извадио је цигарету и припалио.

– Ја сам Душан Матић – рекао је и припалио своју цигарету.

– Милан Коњовић – благо се наклонио.

– За Париз?

– Да.

– И ја.

– Ви сте из Монархије? – питао је Душан.

– Да. Зар се то види? – изненађен је Милан.

– Претпоставио сам. По држању и начину на који читате новине, и како држите цигарету, као перо или четкицу.

– Ја сам сликар – насмејао се Милан.

– Заиста? Вама је до сликања после рата?

– Заправо, цео живот, одмалена, желим да будем сликар. Сликао сам и у рату када год сам могао. Више сам мислио на штафелај него на непријатеља.

– Борили сте се на Источном ратишту? Галиција? Буковина?

– Да. Србе из Прека нису слали против Србије зато што бисмо одмах прешли на нашу страну.

- Разумем – рекао је и наслонио се леђима на прозор.
- Чиме се Ви бавите, Душане?
- Ја сам писац, новинар, песник...
- И почећете каријеру у Паризу? Зар Београд који је сада слободан није довољно инспиративан?
- Јесте, али није довољно надреалан.
- Разумем Вас.
- Андре Бретон, знате, пише неке одличне песме са Жаном Коктоом, и згода је да их упознам и придружим им се.
- Нисам чуо за господу.
- Ма каква господа, то су песници, уживаоци живота – чикао га је лактом Душан.
- Да, да, тако је и у сликарству.
- Време је да се свет отргне од феудалних навика. Знате, ратови, пактови, тајни мир, јавни рат... све то.
- И то ће поезија да исправи?
- Морала би. Ако запнемо, ту сте ви сликари. Промена мора да почне од нас, ма како то звучало залудно и беспосличарски – гледао га је Душан.
- Ви заиста долазите из Србије! – рекао је Милан и гледао га са поносом – Како је још у Србији?
- Осим смрти? Добро је. Да, добро је.
- О Србији сам слушао најгоре гадости. Ми у Монархији у то нисмо веровали, нису ни многи други царски народи, али је пропаганда била стална и ужасна. У неком часу, читајући бечке новине било ме је срамота што сам Србин. Покушао сам да читам новине као да сам припадник каквог другог народа...
- Читали сте о дивљацима који немају тоалете него серу и пишају по улицама, двориштима – церекао се

Душан. – Да у једној соби домаћин спава са женом и кр-мачом, а деца са прасадима у другој соби.

– Зато сам и цитирао Марка Твена – праснуо је Ми-лан – сетио сам се баш овог са свињама што рекосте. А онда сам се питао да ли томе служе новине? Да ли се но-вине штампају да би се писале глупости? Да, постоје и због тога.

– А, када су Срби узвратили?

– То је горе, код нас, био шок. Нико, заправо, није веровао да ће неки свињари истерати Монархију, и да до Сарајева неће бити озбиљније посаде која би бранила ту земљу. Отац је заклао прасе, пекао га на ражњу иза куће, позвали смо пријатеље на ручак и тада је рекао, *свиња за свињаре*, па смо навалили и цело прасе смазали. Боже, како сам се најео и сада ме срамота – вртео је главом Ми-лан.

– У славу отаџбине! – једва је Душан изговорио од смеха, а онда се закашљао од дувана.

– Не знам како да Вам то објасним. Нисам био гла-дан, а јео сам да ми је у ушима пуцало. Није славје дуго трајало. Неколико дана, можда и десет, када ми је стигао позив за артиљеријску регименту. Одевен у голубију униформу изгледао сам као неки пијани мађарски наре-дник. Био сам ходајућа карикатура – имитирао је Милан себе.

– Нису марили што сте тада били дечак, такорећи?

– Ако сте припадник каквог другог народа, добри сте чим научите да говорите и ходате. Тако ми се чини сада, а тако је и било. У славу Монархије!

– Преживели смо! Тој држави требају слобода, тре-бају слике, песме, писмени људи, наука, привреда. Из доба кметова улазимо у доба научних постигнућа, и за

почетак треба да исправимо кичму и ходамо право, као официри. Видећемо даље и досегнути неки циљ.

– Лепо сте ово рекли, Душане. Где ћете становати у Паризу?

– Имам неке земљаке који су после Албаније остали у Француској. За почетак. А Ви, Милане?

– Потражићу извесну Флоренс, мада би требало да ме чека на станици. Она издаје квартире недалеко од Академије. А опет, очекује ме и Влахо Буковац, на Академији у Прагу. Преломићу – решен је Милан.

– Влахо се, после доласка у Србију, толико дивно нашој земљи да сада пише ћирилицом и Србином назива. Невероватан човек!

– Ко, Влахо!? – огласио се човек из купеа.

– Да. Познајеш га?

– Одлично га знам. Читао сам му неке пјесме, мада није био одушевљен, али је похвалио мој таленат – насмејао се путник.

– И ја сам похвалио твоје песме, Марко!

– Ни ти не бијаше одушевљен! – одмахну Марко, устаде, изађе из купеа и пружи руку: – Марко Цар!

– Милан Коњовић. То вам је псеудоним?

– Не брате, но презиме – насмејао се Марко. – Ја сам први цар са којим си се руковао. И вероватно последњи! Какво вријеме долази, ми цареви ћемо да најебемо!

– Иди у Јапан, тамо је цар! – рече Душан.

– Иди ти. Ми смо са Јапаном још у рату, брате. Не знам да ли ће се рат пренијет' на нову државу у наследиство, или се сад не важи!?

– На твом месту, ја бих питао јапанског цара да ли се то важи или не важи? Да не лутам, не мислим, него, друже царе, господаре, таква и таква ствар!

– Вас ће да се обрадује кад му писмо пошљем! И ти Милане у Париз? Знаш што ја идем? Да видим како изгледа! А онда ћу назад брзим влаком Париз–Рома. Волим нашу обалу и волим Италију. Поезија ми није нека, ево Милан и још неки доље ме спрдају како сам самоук пјесник, можеш мислит’. А они су науки пјесници? Како да не. Па сам се више обратио на путописе са фотографијама, жеља ми је да нашем читаоцу представим крајеве кроз које пролазимо, а поезију нека му пише Душан Матић и његови мадригалисти! – гласан смех одзвањао је ходником.

– Надреалисти, Царе мој! – смејао се Душан.

– Цар није дужан да зна баш сваку! Ето, овај што смо га убили на Видовдан, он се у двору играо са ђецом на поду коцкама и луткама, а дворски адвокат хитно бива позван код њега. Ушао у одају, а цар се кревељи, и још му вели да седне доље и поигра се са њима. Овај одбио, цар га смијенио. Сад ти види димензију будале, мој бра-ле!

– Или када је у Бохемији ставио јелење рогове на главу, и јурио главног слугу по салону, и рикао – рече Милан гледајући кроз прозор – да ли је луду требало оставити у животу, питам се понекад, да докусури државу коју су кусурали његови једнако будалести преци.

– Опет би ударили на нас. Можда не тог лета, али до јесени сигурно. Погибија нам је била гарантована – слегнуо је раменима Душан.

Из правца локомотиве кретао се између путника кондуктер Лимун. Годинама је изгледао исто. Није старио. Душан га се сетио из давне приче када је цвикнуо карту краљу Александру Обреновићу, а краљици Наталији рекао да своју сачува непробушену. Да није искочио

из воза негде код Ђуниса, завршио би на робији. Када су Обреновићи пали, након писма које је послао Ђорђу Генчићу, Лимун је враћен у службу. Душану је, као ученику петог разреда, причао у возу за Алексинац, о Сокограду. Изгледао је исто и тада, и сада.

– Добар дан, Лимуне! – обратио му се Душан.

– Здраво, Дуленце!

– Ви ме се сећате?

– Па, разуме се. Како си? У Париз?

– Не могу да верујем да ме се сећате!

– Познао сам те по очима. Упијао си сваку моју реч о Сокограду. Јеси ли ишта тад упамтио?

– Упамтио и проверио. Све је како сте рекли. Једино не знам како сте ме запамтили, тада сам био у петом разреду.

– Некако сам те упамтио. Памтим људе. Да ме питаш како, не бих знао да ти кажем – слегну раменима. – Нешто имам у себи. Неки људи пишу песме, неки возе лађе, неки проричу будућност...

– Ка' они Тарабићи – убаца се Марко.

– Њих су доста дописали, ја да ти кажем – подиже Лимун прст увис – како је коме требало, тако се добавила негде реч, негде реченице.

– Одакле ти у овом возу?

– Симплон, буразеру!

– Зар наши кондуктери не иду до границе?

– Ја сам аванзовао, знаш. Ја ти дођем као пуковник у кондуктерству. А и наших има доста по Европи, па не знају језик, па док нађу воз. Помажем. Воз уђе у Беч, а ја распалим српски. Париз, исто. Једино до Лондона нисам ишао, нешто бих да га посетим. Да га видим. Ни у Берлин нисам ишао. Биће, кажем себи, биће, и онда буде.

– Не стариш – загледао га је Душан.

– Старим, наравски, иду године. Ти си израстао баш. Мало си ми нежан. Мораш да очврснеш, Дуле. Париз ти је добро место за то.

– Како то мислите?

– Кад доручкујеш, не ручаш. Кад ручаш, не вечераваш. Неки Америчанин Вендел Филипс је рекао да се свет најбоље упозна у борби за парче хлеба. Идем даље, момци, срећно у Паризу! И пазите се пицајзли, тамо се преносе и руковањем.

– Хвала вам, Лимуне!

– Како рече да се овај зове? Лимун?

– Јесте.

– Има тих имена по Црној Гори и Херцеговини. Једино не знам што значи уистину.

– Зар да будеш здрав? – рече Милан.

– И кисео! – допуни Душан.

– Знате што, људи? Иде Ремс, ја ћу ту да искочим, па ћу ухватит' неки воз који ћера за Италију – рече Марко.

– Довде си дошао и сада да не видиш Париз?

– Долазио сам ја и на друга мјеста, пак сам се врта'. Море Париз да чека. Успорава воз, ето станице. Момчади, да се изљубимо, па се опет видимо, надам се?

– Наравно – рече Милан и стисну му руку.

– Дука мој – загрлио је Душана и потапшао га по рамену – сваку ти срећу желим! И ако будеш писа' боље пјесме но ове сад, биће оне ствари ка репе. Жене то воле! Пиши ми, немој да те мрзи!

– Куда скочи, човече! Шта је сад!? Хоћу... Хоћу... Обећавам! О свему ћу да ти пишем! – збуњен је Душан – На подгоричку адресу?

– Јок! Пиши ми на ведре Херцег Нови. Тамо се увијек враћам, из других градова само одлазим.

Када је воз стао, Марко је сишао, гунђао нешто на италијанском, и махао, док густе дим није прекрио ходник вагона.

– Чудан човек – одахнуо је Милан.

– Јако. Немирна природа, несталан, као дете, радознао и духовит.

– Духовит бескрајно.

– Он је кренуо за Милано или Торино. Видео ме у Бечу на станици и за мном. Кажем да идем за Париз, он каже и ја ћу, и уђе у мој купе.

– Где ће да спава? Шта ће да ради док не дође воз?

– Ево где ће – показа Душан на воз који је долазио из правца Париза – још ако иде за Италију, скакаће по вагонима од радости.

– Невероватно! Какав срећковић! Требаће нам срећа, она луда срећа, која сада греје нашег Марка Цара – рекао је Милан.

– Царе, царе, господаре, која ли је ура!? – рече Душан, а онда су сели у купе.

Воз је полако улазио у станицу. Милан се тргао из лаког сна када је чуо снажне гласове, дозивања и гужву. Није видео Душана и питао се где је. Изашао је на ходник, погледао лево и десно, и угледао га како стоји и чека да сиђу неке две госпође. Позвао га је: *Мајшићу, Мајшићу, куда?* Душан је некоме пружио два кофера, усправио се, погледао Милана и рекао: – Да се не опраштамо, видећемо се ми још!

Милан је провео тек седам дана у Паризу. Одлазио би на академију, шетао улицама, разгледао како се живот полако враћа, сасвим полако, и како се у тим данима

повећавао број уличних светиљки, како светлост у излозима бива све јача. Чинило му се да град не спава. Слушао је разговоре америчких војника и туриста. Дивили су се и одушевљење исказивали гласно. Париз је ћутао и упијао сваку лепу реч. *Париз је шкрџи, или ја нисам сада сиреман за њеја*, мислио је Милан. Париз је био леп, али сиромашан. Од једног студента из Ротердама сазнао је да Париз стоји на бројним гробљима, што га чини највећим спомеником на свету.

Послао је неколико разгледница у Сомбор, Бачку, Далмацију и Београд, а затим се нагнуо на шалтер и рекао железничком службенику: – Једну за Праг, Чехословакиа! – Тамо су га чекали Академија и Влахо Буковац.